

Bethlennek sikerült átmenetileg nyugvópontra helyezni a zsidókérdést és konszolidálni a politikai helyzetet, így teljes erejével nekiveselkedhetett a gazdaság rendbehozatalának. Irányítása alatt a gazdaság nagy léptekkel haladt előre, az ipar és a mezőgazdaság termelése elérte, sőt bizonyos ágazatokban még túl is szárnyalta a háború előtti szintet. Az 1929-ben bekövetkezett világgazdasági válság a Bethlen-féle rendszer gazdasági alapzatát, sőt magát a rendszert is alapjaiban rendítette meg. Alig néhány év alatt a gazdaság oly mértékig összeomlott, és az ebből fakadó politikai következmények annyira baljósak voltak, hogy Bethlen kénytelen volt kiengedni kezéből a hatalmat.¹⁴ A rendszer betonszerkezete, amely a felső középosztályt és a nagybirtokosságot fogta egybe, váratlanul málladozni kezdett. Bethlen növekvő népszerűtlenségének oka mindenekelőtt az agráriusok körében az volt, hogy szerintük Bethlen a kereskedelem érdekeit részesítette előnyben.¹⁵

Az 1931. június–júliusi országgyűlési választásokon a 245 képviselői mandátumból a kormánypárt 158-at szerzett meg, s a kormány élén Bethlent gróf Károlyi Gyula, az egykori aradi–szegedi ellenforradalmi kormány megalakítója váltotta föl.¹⁶ Károlyi fakó, színtelen politikus volt, aki ortodox pénzpolitikájával képtelen volt megállítani a gazdaság romlását, és megszilárdítani a konszolidációs időszak politikai állapotait. Noha Szegedről indult el, politikai és gazdasági nézetei közelebb álltak Bethlenéhez (akinek kabinetjében 1930 végétől külügyminiszterként tevékenykedett), mint a szélsőséges jobboldali csoportokéihoz, amelyek megszerzésében egykor részt vett. De szükségképpen ortodox költségvetési politikája és kiméretlen, kormány szintű takarékosági intézkedései a gazdasági válság közepette semmiképpen nem segíthették Bethlent és csoportját hatalmuk megtartásában. A politikai stabilitást egyként fenyegették az uralkodó osztályon, a kormánypárton belüli és kívüli erők. 1930 végén Gaál Gaszton vezetésével kivált a kormánypártból egy maroknyi képviselő, újjáalakítva az ellenzéki Független Kisgazdapártot.¹⁷ A radikálisabb agráriusokra épülő új párt egyre dacosabban helyezkedett szembe a kormánypárt földbirtokos képviselőivel, akik pedig magukat tartották az agrárügyek hitbizományosainak.

Az uralkodó koalíció szétesése annál veszterhesebb volt, mert rohamosan radikalizálódtak a koalíción kívüli erők. Ellenforradalmi emlékeik alapján az arisztokrata-dzsentri urak különösen egy balról jövő fenyegetéstől tartottak,¹⁸ jöllehet a szociáldemokraták és a gyér számú kommunista annyira gyengék voltak, s annyira lekötötte őket saját belharcuk, hogy semmiképpen sem tudták volna meglovagolni az elnyomorodott parasztság és munkásság elégedetlenségét.¹⁹ Sokkal közvetlenebbül fenyegette azonban a politikai stabilitást a szélsőségesen radikális szegedi gon-